

Dr. AHMET ÖNCÜ
Sabancı Üniversitesi Öğretim Üyesi

Ben aslında Oda için ve belki de özellikle de Gökhan için daha fazla tablo ve bilgi ürettim diyebilirim, ama buradan açıkçası bizim o kitaptaki ya da o ilk çalışmadaki ana blokların tümüne değinmek mümkün değil. Yani mesela şunları sormayacağız. Ziraat mühendislerinin mesleki ideolojileri nasıl şekilleniyor, toplumsal, siyasal katılımları nasıl şekilleniyor türünde bir soruya yanıt aramayacağız, ama Oda isterse artık Gökhan da öyle bir bilgi olacak. Biz taahhüdümüze uyarak, işte emek piyasasında ziraat mühendislerinin diğer mühendislik gruplarına göre nasıl katmanlandıklarını, kesinlikle sınıf analizi olmadan, işteki durumlarına göre çözümlenmeye ya da size sunmaya çalışıyoruz şu an.

Burada yedi tane temel mühendislik bloğu var. Ziraat mühendisi de, bildiğimiz tamamen işte Ziraat Fakültesinden mezun olan sizleri kapsıyor. Bu gözlem, bir kere onu hatırlatayım, Türkiye'yi bayağı temsil ediyordu. Dört bin tane anket üzerinden kurgulanmıştı. İstanbul, Kocaeli, Denizli, Diyarbakır ve burada da Ankara'da, ama Ankara'da bürokrasi ve parlamentoya yönelik yapılmıştı, ama diğerlerinde tamamıyla iktisadi sektörlerde çalışan mühendisleri içeriyor. İlk sorumuz, bu açıdan bizim şu an bize bir bilgi olsun diye ne tür konularda çalışıyorlar. Yani işsiz ve emeklileri aslında aktif olarak çalışan ziraat mühendislerinin dışında, işsizler kalsın da, emeklileri dışlarsak, nedir yani ücretli midir, bağımsız mı çalışır. Bu bağımsız çalışanlar aslında bir tür kapitalist sınıfın da katmanı olabilir. Bunların bir kısmı çok küçük işletmeci, ama bir kısmı bayağı ciddi işletmeci mühendis, yani işveren mühendis.

Şimdi burada bizim gördüğümüz, bir kere ziraat mühendisleriyle, aslında ormancıları da bunun içine bir şekilde katarsak, tarım grubu diye adlandırmıştık biz, bizim kitapta. Kamu ücretlilerinin, yani kamu işçisi mühendisin, bütün diğer gruplardan daha fazla olduğunu görüyoruz. Bunları bir de yaş gruplarına göre yapmıştık. Yani ben şimdi bunları burada sunmayacağım, ama size bilgi olsun diye vereceğim. Yaş gruplarına göre, yani şu an mezun olan mühendisin, kamu işçisi ya da özel kesim işçisi olma, oraya evrilme seyrine bakarsanız, ziraat mühendislerinde aşağı yukarı tek şans, şu an kamu alanı gibi duruyor. Kamuda mühendis alımı duruyorsa, ziraat mühendisleri açıkçası ya işsiz, ya şimdi göstereceğim tabloda olduğu gibi asıl işin dışında bir yerde yer alıyor.

Bu ikinci tablo da, yine aynı tablonun bir başka devamı. Onda da şunu yapmaya çalışıyoruz bu haliyle: Bunların hepsi mühendis, ama bazıları sanırım nitelik farklılıkları olabilir. Yani işte iyi üniversiteler, kötü üniversiteler, ülkemizde biliyoruz bu sertifikasyon çok da homojen bir şey değil. Haksızlık yapmak istemiyorum, çünkü açıkçası bu disiplinin çok iyi okulları nedir sorusuna ben kolay yanıt veremem. Ama burada şöyle bir şey yaptık: Metropol üniversiteleri seçtik, yani bunlar Ankara, İstanbul, İzmir'in büyük devlet üniversiteleri. Bir de taşrada üniversiteleri onun dışına koyduk, onlar da ziraat mühendisi üretiyor. Bunların ikisinin içerisinde de eğitimlerinden gelen bir farklılık olduğunu düşündük. Yani başka farklılıklar da olabilir, belki de çok küçük bir Anadolu üniversitesi, çok nitelikli ziraat mühendisi üretebilir bu haksızlığı göze alarak. Fakat şöyle bir şey çıkıyor, bu da çok ilginç: Kamu ücretlerinin görece olarak kötü olduğunu düşündüğümüz Anadolu'daki üniversitelerinden çıkan mezunlar açısından daha fazla olduğu görülüyor. Özellikle bu genç kuşakta mutlak. Yani merkezdeki üniversitelerin çok az bir kısmı, ziraat mühendisleri için söylüyorum,

yine de başka sektörlerde iş bulma olanağına sahip. Bir başka konu, ücretlere ilişkin. 1998'in fiyatlarıyla, (ben hemen küçük hatırlatmalar yapayım; 1998 yılı 31 Ocak ortalaması, bir dolar 315 bin lira.) hesapladığınız zaman, bu sınırları şöyle görmek mümkün: En alttaki sınır, yani 100 milyon lira 320 dolar, 200 milyon lira 650 dolar, 300 milyon lira 950 dolar, 500 milyon lira 1600 dolar, 1 milyar üzeri de 3200 dolar.

Biz bu ücret ya da gelir kazançlarını o dönemde hesaplarken, çok üzülüyorduk. Ya Türkiye'de mühendise bakın, işte ortalama diyelim ki 300 dolara çalışıyor göreceğimiz ilk kümesini. Şimdi bu durumda çok daha kötü olduğunu hatırlatarak, ana öbekleri ben yine buradan gözlemleyeyim istiyorum.

Toplam mühendisler için ana yığılım, aşağı yukarı yüzde 50'si bu 320 dolarla, 650 dolar, 1998'in kurlarıyla, o öbekte yerliyordu ve burada da ilginç olan ziraat mühendisleri en düşük ücret grubunda yerliyordu. Şimdi toplamdaki yüzde 47, yani yaklaşık yarısı 320 ile 650 arasında dolar arasında ücret alıyor. Dolar üzerine kurmayalım bugün. Şöyle diyelim: 1998'in fiyatlarıyla, 100 ile 200 milyon arasında gelir elde ediyorlardı ziraat mühendislerinin yüzde 77'si. Yani ortalamadan bir hayli kötü durumdaydı. Bu verileri yine vereceğim, üzerinde tek tek konuşmayalım. Yine bunu üniversiteler temelinde baktığımızda, üniversite grupları arasında da aslında bir farklılık olduğunu görüyorduk. Ziraat mühendislerinde de yine bu iyi ve kötü üniversiteler ve onların ücret karşılıklarına baktığımızda, Anadolu'daki bir üniversiteden mezun olan bir ziraat mühendisi, çok daha düşük ücret alıyor. Aşağı yukarı yüzde 75'i bu 100'le, 200 milyon sınırı arasında ücret alıyor. Bunu da geçelim.

İkinci bir şey, yine mühendisin işgücü piyasasının nasıl şekillendiğini bize tanımlayabilecek olan tabii kamu kesimini burada dışında bıraktık. Özel kesim, ücretli mühendis mimarların iş güvencesi. Yani iş güvencesi açısından, kamudakilerin daha güvenilir olduğunu düşünerek, sadece özel kesimde çalışanlara baktığımızda, burada da kararsız olduğunu söyleyenler yüzde 38. Bu istatistiklerde kararsızlık ciddiye alınmaz, ama güvensiz diyenler yüzde 12, güvenilir diyenler yüzde 14 toplamda. Ziraat mühendislerinde bu oran yine toplamın altında. Yani özel kesim ziraat mühendisleri, kendi işini güvenilir bir iş olarak değerlendirmiyordu.

İş değiştirme nedenlerini soruyorduk. Bunun içerisinde düşük ücretten, işten atılmaya kadar bir dizi faktör vardı. Son işini değiştirme nedenleri. Ben yine burada bir şeyi hatırlatayım. Ziraat mühendislerinde, diğer gruplardan iş tatminsizliği, geleceğe dair belirsizlik ve işten atılma gözlemleniyordu. Şu önemli, bir teknik emek için önemli olsa gerek: Halen yapmakta olduğu iş ile eğitim arasındaki uyum. Yani gerçekten adam kendi işini mi yapıyor, yoksa başka bir şey mi yapıyor? Bu da şöyle: Çalıştıkları iş ile eğitimleri arasındaki ilişkiler diye topladık. İlgili, ilgisiz diye ayırdık. Bu da aslında bir yayılım gösteren bir şey ama biz bunu toplulaştırdık. Size şöyle söyleyeyim: Türkiye'deki toplam mühendislerin yüzde 85'i, benim işim aslında mühendislik işi diye söylüyor, yüzde 15'i benim işim mühendislik işi değil diyor, ziraat mühendislerinin yüzde 30'u benim işim ziraat mühendisliği işi değil diyor, başka bir iş yapıyor.

Bu bizim son tablomuz olsun bu açıdan. Bu da artık kişinin mesleki konumla barışıklığını anlatan bir şeydi. Bir daha dünyaya gelseniz mühendis olur muydunuz türünde bir soru. Burada yüzde 66'sı olurum diyordu. Biz daha sonra bunun yüzde 66'sının ne demek istediğini anlatmaya çalışmıştık, ama yüzde 34'ü de hayır ben asla

ve kata bir daha mühendis olmam, lanet olsun gelirdi. Bu katmanın içerisinde de kötü bir haber olacak, ama ziraat mühendisleri yine en yükseğini gösteriyor. Yaklaşık yüzde 50'si, hani bir daha dünyaya gelsem, ben ziraat mühendisi olmam diyor. Bu uzun bir öykü, tabii biraz da şey, hani böyle çok kıvanç verici şeyler gözüküyor. Bu nasıl toplanır? Yani neden Türkiye'nin mühendislerin başında böyle bir süreç yaşanıyor ve ziraat mühendislerinde de ağırlıklı olarak daha fazla yaşanıyor. Bu yine sabahki konuşmalara göndermelerle belki yanıtlanabilecek bir şey. Nitelikli emek de, bu küresel sürecin saldırısıyla karşı karşıya. Eğer bir sektörün kendisi ülkede tasfiye oluyorsa, onun aydını da giderek tasfiye olmaya başlıyor ve ziraat mühendisleri de açıkçası, bütün iki gün içerisinde tarım üzerine konuştuğumuz olumsuz dalgayı başlangıcından beri yaşıyor ve anlaşılabilir orta vadede daha da şiddetlenecek bu. Bu şu demek: Nitelikli emek, öncelikle yani işindeki pozisyonuyla tespit edilir, daha sonra işinin kendisiyle, daha sonra mesleğinin kendisiyle tespit edilir. Öncelikle mühendisler işsizleşti, öncelikle işçileşti. Yani bir teknik emek olarak farklı bir katman olarak pozisyonunu yitirdi. Giderek daha fazla işçileşmeye dönüştü.

Öncelikle işçileşiyor, yani teknik emekten işçiliğe, işçilikten işsizliğe, işsizlikten de değersizleşmiş yığınlar doğru giden bir tehditle karşı karşıyayız. Bu kolay kolay da hani beşeri sermayemizi, bilgi görgülerimizi geliştirerek tek başımıza üniversite mezunları olarak, bir mesleği temsil eden değerler olarak, teknik emek olarak karşı koyabileceğimiz bir süreç değil. Açık açık üzerimize gelen bir dalga gibi duruyor. Ben böyle en olumsuz olanla konuşmayı kapatıyorum.

BAŞKAN Enver ÖKTEM: Ahmet Haşim Köse ve Ahmet Öncü'ye teşekkür ediyoruz. Değerli arkadaşlarım, eğer izin verirseniz, sizin de onayınızı alarak bu tartışma bölümünü yapmak istemiyorum. Çünkü epey vaktimizi aştık, bizden sonra bir oturum daha var. Eğer siz de onaylarsanız bu uygulamayı yapacağız.

Bu tartışmalardan sonra belki şunu söylemek mümkün: Biz dün Faruk Bey de buradalar, Kemal Derviş Beyle altı saatlik bir toplantı yaptık. Bazı bankacılarımızı daha kurtarabilir miyiz diye. Altı saat sonra anlaşamadık. Fakat o tartışmadan bir şey çıktı, sayın Derviş'e ben bir soru yöneltmiştim, siz bu bankalara para aktarmayı düşünüyorsunuz, bire bir koyalım diye. Ne yapmak istiyorsunuz? Biz devlet olarak bu bankalara ortak olacağız dedi. Madem ki ortak olacaksınız, neden Ziraat Bankası'nı, Halk Bankası'nı lağvediyorsunuz sorusunu yönelttiğimizde de, ya işte şartlar böyle demeye getirdi. Gerçekten de bir şeyi görmek lazım. Dünyada bizi yönetenler, bize para veren insanlar, para veren kurumlar, bizimle pinpon topu oynar gibi oynuyorlar. Evet bizimle daha fazla oynanmasını istemiyorsak, gerçekten onurlu bir yaşam sürmek istiyorsak, bu ülkenin gerçek sahipleri olduğumuza inanıyorsak, bir şeye karar vermek durumundayız. O da şudur: Tüm ezilenler, köylüsü, işçisi, kamu çalışanı, esnafı, öğrencisi, aydını, siyasal hareketlere el koymak durumundayız. Parlamento ne zaman ki sizlerden oluşur, o zaman sorunlar çözülür. Bu düşüncelerle hepimize saygılar sunuyorum.